

Ezen hatalmas életmű láttán joggal vetődhet fel a kérdés, miként tartotta fenn az utókor Tormay Béla személyének és életművének az emlékét. Sajnálattal kell megállapítani, hogy a XX. század első felében szinte teljesen elfelejtették. Tolna megyének és szülővárosának komoly érdemei vannak abban, hogy a század második felére emléke újra él, és munkássága mind hazai, mind pedig nemzetközi szinten ismertté vált. Ennek néhány megnyilvánulását lássuk a következők szerint:

– az Állatorvostudományi Egyetem parkjában, halálának 60. évfordulója alkalmával 1969. december 29-én felavatták Tormay Béla szobrát;

– 1977-ben a Tolna megyei Állategészségügyi Állomás kezdeményezésére Szekszárd Város Tanácsa az intézményhez vezető utcát Tormay Béláról nevezte el. Ez alkalommal az utca lakói Tormay Béla életútját ismertető összeállítást vehettek át;

– 1980. június 11-én a Magyar Országos Állatorvos Egyesület megalapításának 100 éves évfordulóján emlékülés keretében Tormay Béla szülőházára arcmását is ábrázoló bronz emléktáblát helyeztek el;

– 1986-ban, az Állatorvos-történeti Világszövetség 22 nemzet részvételével Magyarországon tartott kongresszusán, Tolna megye részéről angol nyelvű előadás hangzott el Tormay Béláról;

– ugyanez megismétlődött 1989-ben a hollandiai Ammersfortban;

– 1987-ben, a Tolna megyei Állategészségügyi Állomás javaslatára, a magyar állatorvosi oktatás megindulásának 200 éves jubileuma alkalmával, a Városi Tanács rendbehozatta Tormay Béla szülőházát;

– 1989. május 11-én, a Városi Tanács dísztermében, ünnepi ülésen emlékeztek meg Tormay Béla születésének 150 éves évfordulójáról;

– 1989-ben a Tolnai emberek című kiadvány emlékirást közölt Tormay Béláról. Hasonlóak ismételten megjelentek hazai és külföldi szaklapokban;

– 1996. december 11-én emlékülés keretében leleplezésre került a Tolna Megyei Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrző Állomás főépületében Tormay Bélát ábrázoló féldombormű, és megnyílt a Tormay emlékkiállítás;

– az Állategészségügyi Állomás Tormay Béla emlékérmét alapított, amit minden évben emlékülés keretében nyújtanak át arra érdemes, kiváló munkát végzett állatorvosnak;

– 2066. április 25-én a szekszárdi I. Béla Gimnázium emlékülés keretében biológiai szaktantermét, halálának százéves évfordulója alkalmából, Tormay Béláról nevezte el.

Visszatekintve az elmondottakra, ismételten hangsúlyozzuk, hogy tudományágunk neves képviselőinek életét és munkásságát ismernünk kell, mert szakmáját csak az értheti igazán, aki annak történelmét is ismeri. Legyünk tehát büszkéek kiváló elődünkre, Tormay Bélára, Szekszárd szülőttére, legyünk gondolatainak továbbvivői, tevékenységének, emlékének hű őrzői.

Dr. Kováts Jenő

Egy helytörténész emlékezete

75 éves lenne Fancsovits György

Fancsovits György élete során Békés megyei középiskolai tanár és a honismereti szervezet vezetője, Baranya közművelődési és múzeumi szervezete munkatársa, az MTA Dunántúli Tudományos Intézete kutatója, a MNM Legújabb Kori Történeti Múzeum osztályvezetője, több megye múzeumi szervezeteinek szakfelügyelője volt.

Szülővárosában, a debreceni Antalffy-féle könyvkereskedésben, apja munkahelyén ragadta meg a betűk világa, ott keltette fel örökre kíváncsiságát a képi és a tárgyi világ. Hétéves korától egyetemi diplomájának megszerzéséig Szeged volt az otthona. Az alföldi nagyvárosban töltötte ifjúságát, ott lett vízi cserkész és a Szegedi Ifjúsági Kis Kórus tagja, majd földrajz- tör-

ténelem szakos egyetemista. Bár esélyes volt, végül mégsem maradhatott az universitas földrajz tanszékén, sőt még a megyéből is menne kellett.

Az orosházi Táncsics Mihály Gimnáziumban kapott tanári állást, ahol főleg történelmet tanított, kiválóan. Hamarosan a középiskola első számú vezető szaktanára lett, tanítványa 1960-ban az országos középiskolai versenyen díjat szerzett. Fancsovits György tanári munkája mellett már a következő évben pályamunkát nyújtott be a Magyar Történelmi Társulat pályázatára a történelmi tényanyag hatékonyságának növeléséről, sikeres írását a *Történelemtanítás* is leköszölte. Élvezetes és szakszerű ismeretterjesztő előadásainak hírére felkérték a Békés megyei Helytörténeti Bizottság munkájában való részvételre, majd megválasztották a TIT Békés megyei szakosztály elnökének. Ekkor már Orosháza történeti monográfiájának 1914 és 1944 közötti időszakáról szóló tanulmánya is megjelent. Energiájából, ambíciójából arra is futotta, hogy a TMB levelező aspiránsaként a Mezőfi Vilmos vezette Újjászervezett Szocialdemokrata Párt 1900 és 1912 közötti történetével foglalkozzon. (Később, más munkahelyein dolgozva több forrásközlést, publikációt tett közzé Mezőfi és Áchim András kapcsolatáról.) Munkájának elismertségét jelezte az a tény is, hogy beválasztották az 1965-ben alapított megyei közművelődési és tudományos regionális folyóirat, a *Békési Élet* szerkesztőbizottságába. A folyóirat szerkesztési alapelveinek elkészítése után ő lett a periodika első főszerkesztője is. Megyei vonatkozású írásai mellett muzeológiai jellegű cikkeit már ekkor munkatársként közölte a *Legújabb Kori Múzeumi Közlemények*. A következő évben a honismereti szakkörök sellyei ankétján még nem főhivatású muzeológusként tartott nagy sikerű előadást a legújabb kori tárgygyűjtés lehetőségeiről és módosulásairól.

1967 nyarán elszakadt az órarend szerinti tanítástól. Új munkahelyén, a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága helytörténeti osztálya muzeológusaként, az ismeretek közvetett átadását tekintette fő feladatának. Sokat tett a mecseki bányá- és bányásztörténet fontos tárgyi emlékeinek összegyűjtéséért, közérthető bemutatásáért. Több bányászati témájú kiállítás megrendezése mellett meghatározó szerepe volt a mecseki bányászati múzeum létrehozásában. Muzeológusi munkájának maradandó eredménye, hogy írásaiban, előadásaiban felhívta a szakma figyelmét a bányakolónia múzeumi szempontú kutatására, az életmód történeti elemzésének fontosságára.

Néhány éves kitérő után, mialatt az MTA Dunántúli Tudományos Intézet tudományos munkatársaként dolgozott, ismét a közművelődés szolgálatába állt, de immár a fővárosba költözve. 1974-től a Magyar Nemzeti Múzeum Legújabb Kori Múzeuma (volt Magyar Munkásmozgalmi Múzeum) tudományos főmunkatársa, később osztályvezető-helyettese és osztályvezetője is. Érkezése után rögvest bekapcsolódott az állandó kiállítás megrendezésébe, az egyik kiállítási terület önálló főrendezője volt. Felkérték a *Honismeret* szerkesztő bizottságának munkájában való részvételre is, sokat fáradozott a folyóirat színvonalának emeléséért. 1977-ben gazdag múzeumi és kiállítási rendezési gyakorlattal a háta mögött megbízták több megyei múzeumi szervezet szakmai felügyeletével. Tapasztalatait a múzeumi munka szakszerűbbé tételéhez előbb Bács-Kiskun, Csongrád, Heves, Veszprém és Nógrád, majd Baranya, Pest és Békés megyében hasznosították kollégái. Főleg korábbi lakóhelyein, a Pécsen és Szegeden rendezett állandó várostörténeti kiállítás megrendezéséhez nyújtott szakmai ötleteket és tanácsokat. Már a fővárosi munkahelyén keresték meg a Központi Bányászati Múzeum állandó kiállításának forgatókönyvének lektorálásával is.

Nyugdíjazása előtti utolsó éveiben újból visszatért kedvenc témájának – a játék és szerepe a különböző korokban – múzeumi megvalósításához, de már erre nem maradt lehetősége.

Hatvan esztendősen ismét a katedrára állt, előbb egy új tantervű középiskolában oktatott, majd a Kodolányi Intézet hallgatóinak adta át tudását. Emellett az OKKFT Művelődéskutató Központ felkérésére múzeumpedagógiai tanulmányt készített *Múzeum: maga az üzenet* címmel. Utolsó munkahelyén nagy kedvvel és szakmai hozzáéréssel vállalt feladatot a középfokú és felnőtt oktatásban egyaránt használható korszerű tankönyv- és jegyzetkészítésben is.

Élete végéig megőrizte magában a pedagógust, aki muzeológusként is kész volt az általa megszerzett ismeretek átadására. Ezt lehetett tapasztalni akár a vele folytatott magánbeszélgetésekben, akár tárlatvezetéseit hallgatva, de ezt éreztük, ha a múzeumi kiállításokról vagy nevezetesebb gyűjtéseiről szóló írásait, kamara-kiállításához készített ismertetőit, történelmi tanulmányait olvastuk. Most, mikor felidézzük emlékéit, egy ízig-vérig múzeumi és közművelődési szakember alakja rajzolódik ki szemünk elé.

Szabó Róbert